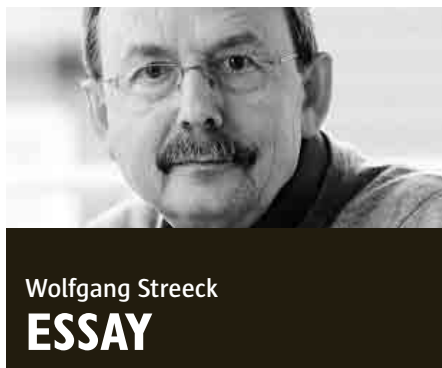

Hva skjedde med EU-hæren? spør den tyske

Så død som en hær kan være

TAPT DRØM: Frankrikes Emmanuel Macron har fortsatt europeiske militærdømmer. Men som tyskerne sier: Det er håpet som dør sist.

Wolfgang Streeck
ESSAY

Hva skjedde med EU-hæren? Noen av oss husker kanskje fremdeles filosofen Jürgen Habermas' offentlige henstilling for tre år siden, der han oppfordret «Europa», da definert som EU, til å væpne seg for å kunne forsvare sin «livsstil» mot Kina, Russland og Trumps land og samtidig føre sin «stadig tettere union» nærmere en overnasjonal superstat. Medunderskriverne var en håndfull tyske forhenværende politiske toppfigurer, blant annet Friedrich Merz, som den gangen fremdeles var ansatt i fondet Blackrock.

Her kommer for en gangs skyld noen gode nyheter: EU-hæren er like død som noen hær kan være, og utenfor redning, muligens i motsetning til den utrettelige Merz, som nylig stilte til valg som partileder for CDU for ørtende gang.

Hva var det som forseglet EU-hærens skjebne? Det ble aldri diskutert offentlig, slik det har blitt vanlig i det nye Tyskland når det gjelder spørsmål om liv og død. Men på forskjellig vis ble EU-hær-prosjektet forbundet med Tysklands mangeårige løfte til Nato om å øke forsvarsbudsjettet til 2 prosent av BNP, det vil si med omtrent halvparten, innen en eller annen ikke angitt dato i den transatlantiske framtida.

Det var og er lett å finne ut at dette kommer til å gi Tyskland høyere utgifter til «forsvar» enn Russland, for ikke å snakke om resten av Nato.

Det er like lett å finne ut at det tyske forsvarsbudsjettet bare kan brukes til tradisjonelle våpen, ikke atomvåpen. I 1960-årene var Vest-Tyskland et av de første landene som undertegnet ikkespredningsavtalen, som var et vilkår de vestlige allierte stilte for å gi Tyskland tilbake noe av sin suverenitet. Det var og er også soleklart at Russland, med sin kostbare atomvåpenstyrke, ikke vil være i stand til å holde tritt med Tyskland i et tradisjonelt våpenkappløp og dermed heller vil investere i å oppgradere atomvåpenkapasiteten. Selv om det burde skremme selv den modigste tysker, gjør det ikke det. Bare ved å nevne slike temaer blir man stemplet som en Putinversteher (Putin-sympatisør), og hvem vil vel være det?

Hva de 2 prosentene skulle være godt for, bortsett fra å gi «Vesten» mer generell ildkraft, ble aldri forklart, selv om det var tydelig knyttet til tanken om å gjøre Nato om til en global intervensjonsstyrke. Legg merke til at hele det tyske militæret står under Natos – også kalt USAs – kommando, i motsetning til i de andre medlemslandene. Legg imidlertid også merke til at også Frankrike ønsker at Tyskland skal

strebe mot de 2 prosentene. Frankrike har overholdt det samme målet selv i årevis, fordi de, akkurat som Russland, holder ved like en kostbar atomvåpenstyrke og derfor mangler tradisjonell muskelkraft.

Sett fra Frankrikes side er ikke en tysk militær opprustning uten atomvåpen nødvendigvis til fordel for USA, men kan under gunstige omstendigheter være til fordel for Frankrike, da den kan kompensere for deres mangel på tradisjonell militærkraft forårsaket av den store satsingen på atomvåpen.

Det er her EU-hæren til Habermas og hans venner kommer inn. For franskmennene kan det Emmanuel Macron kaller «europeisk strategisk suverenitet», utelukkende oppnås hvis Tyskland kan løsgjøres helt fra sin transatlantiske militære innvikling, eller i hvert fall delvis, og i stedet vikles inn i et europeisk-fransk samarbeid. Det ville være vanskelig nok i seg selv, men umulig uten nye enheter og ny «kapasitet» som fra begynnelsen av er utformet for selvbestemte europeiske formål framfor de USA har bestemt. Men man trenger bare å ta en rask kikk på Tysklands budsjettplaner for den nærmeste framtida etter korona (hvis vi blir ferdige med korona) for å forkaste denne muligheten.

Budsjettprognosene for de neste fem årene ble vedtatt med Angela Merkel som forbundskansler og Olaf Scholz som finansminister. Her blir det regnet med en reduksjon i forsvarsutgiftene fra 50 milliarder euro i 2022 til 46 milliarder i 2025, selv om minst 62 milliarder trengs for en økning til 1,5 prosent av BNP, noe som er langt under Natos mål om 2 prosent. I koalisjonssamtalene har militære kilder røpet at de ikke har hatt noe håp om at en regjering som etter deres syn er dominert av «venstresida», skulle endre utviklingen. De hevder at det eneste valget militærvesenet har hatt for å avhjelpe det de kaller en «kritisk tilstand»

FAKTA

EU-hær:

■ I land som Italia, Frankrike og Portugal er det sterk politisk støtte for å utvikle forsvarssamarbeidet til en framtidig EU-hær. Tyskland har vært mindre entusiastiske.

■ I Øst- og Nord-Europa er man mer lunkne til den tanken. Der ønsker man ikke å bygge opp EU-enheter på områder som allerede er dekket av Nato.

■ Etter det vestlige nederlaget i Afghanistan ble igjen ideen om en egen utrykningshær for EU aktuell.

■ I dette essayet forklarer den tyske økonomen Wolfgang Streeck hvorfor det hele ser ut til å bli med tanken.

etter ha vært forsømt i flere tiår under påfølgende storkoalisjonsregjeringer under Merkel, har vært å skjære ned på militærpersonellet med 13.000, fra 183.000.

Som bøndene klager soldatene bestandig. Uansett hvor mye penger du gir dem, mener de at det burde ha vært mer.

Men med store underskudd i det tyske forbundsbudsjettet i 2020 og 2021 og etter den påtroppende Scholz-regjeringens valg om å trække på gjeldsbremsa, for ikke å snakke om de enorme offentlige investeringene som er planlagt for avkarbonisering og digital transformasjon, kan vi med sikkerhet anta at Habermas og Merz' drøm om en EU-hær var forgjeves, og at resultatet de håpet på, både med tanke på «europeisk integrering» og våpenindustrien,

Økonomen Wolfgang Streeck i dette essayet.

HAR HÅP: Frankrikes president Emmanuel Macron ønsker å vikle Tyskland inn i et europeisk-fransk militært samarbeid, blant annet innen flyvåpen. Her besøker han fallskjermtropper ved en flybase i Toulouse i 2019.

FOTO: GUILLAUME HORCAJUELO, AFP/NTB

aldri vil materialisere seg. Koalisjonsavtalen unngår interessant nok 2 prosent-spørsmålet med en nesten merkelsk chutzpah: «Vi vil at Tyskland på lang sikt (!) skal investere 3 (!) prosent av bruttonasjonalproduktet i internasjonale prosjekter i en forenet og inkluderende tilnærming (?) og dermed styrke diplomatiet og utviklingspolitikken og oppfylle sine forpliktelser overfor Nato.»

Ingenting om hvor pengene skal komme fra. Og ingenting som Macron kan bruke når han stiller til nyvalg våren 2022 for å overbevise velgerne sine om veien mot en «europeisk suverenitet» sett som en forlengelse av den franske suvereniteten – der Frankrike etter brexit er EUs eneste gjenværende atomvåpenstat som er fast medlem av FN's sikkerhetsråd, med tyske tanks som en fin komplettering til franske

atomubåter, slik at Aukus-fiaskoen forhåpentligvis kan bli glemt.

Finnes det utsikter til noen form for kompensasjon? Som tyskerne sier, er det håpet som dør sist, og det ser ut til å gjelde spesielt for Frankrikes holdning i europeiske saker. I fire år har nå Tyskland og Frankrike diskutert et fransk-tysk jagerbombe-fly, Future Combat Air System (FCAS), som skal avløse franske Rafale og tyske Eurofighter som sjette generasjon av jagerfly i de to landene. Opprinnelig var FCAS et fransk-britisk prosjekt, men strandet i 2017, da Storbritannia valgte sitt eget fly i stedet – Tempest. Etter sterk oppfordring fra Macron gikk Merkel med på å fylle den ledige plassen. I 2018 gikk Dassault og Airbus Defence inn som kjerneleverandører, og Belgia og Spania kom med som

deltakere i prosjektet. Likevel gikk utviklingen altfor sakte, og det var store uenigheter, særlig om åndsrett, teknologioverføring og, noe som var viktig for Frankrike, våpeneksport. Under press fra Paris og antakelig som oppfølging av konfidensielle biavtaler til Aachen-traktaten fra 2019, fikk Merkel-regjeringen Bundestags budsjettkomité til å autorisere 4,5 milliarder euro som en første transje i 2019, som en garanti i tilfelle endringer i den parlamentariske majoriteten i Tyskland etter valget i september.

Det er ingen hemmelighet at FCAS har få tilhengere i den tyske politiske klassen, om noen i det hele tatt. Det gjelder også militærvesenet, som oppfatter det som et av Frankrikes overambisjose *grands projets*, dømt til å mislykkes på grunn av overdrevne teknologiske aspirasjoner. Syste-

met, som offisielt skal settes i drift rundt 2040, består ikke bare av en flåte stealth-fly, men også svermer av ubemannede droner som skal følge flyene på tokt. Det finnes også satellitter som skal støtte flyene og dronene og generelt muliggjøre cyber-krigføring. Det gir prosjektet et science fiction-preg som fort kan virke lettferdig for tørre tyske generaler. I en nylig konfidensiell rapport fra den tyske riksrevisjonen ble regjeringen irettesatt for å ha utelatt viktige spørsmål under forhandling av avtalen, mens den tyske anskaffelsesorganisasjonen BAAINBW har uttrykt tvil over om systemet noen gang vil settes i drift i det hele tatt. Men ingen tviler på at FCAS kommer til å bli kostbart. Akkurat nå ligger de offisielle, eller halvoffisielle, oversla-

gene på rundt 100 milliarder euro, mens eksperter hos Airbus spår at regningen kommer til å bli minst tre ganger så høy. Til sammenlikning er gjenreisningspakka for koronapandemien fra fondet NGEU (Next Generation EU) – som skal deles mellom 27 medlemsstater – på 750 milliarder.

Kan FCAS fungere som en trøstepremie for Macron, for å få ham til å glemme EU-hæren og «europaisk strategisk suverenitet»? Kanskje, hvis det fremdeles var flere penger igjen, men neppe nå, etter at budsjettene er tappet av koronapandemien. I Tyskland anses FCAS mer som en flause enn en strategisk eller industriell mulighet – et av de mange problemene som er igjen etter Merkel, som hadde en enestående evne til å gi uforenlige og ikke-gjennomførbare løfter og likevel slippe unna gjennom hele sin periode som forbundskansler. Det finnes noen gaullister igjen i den tyske politiske klassen som mener at alliansen med Frankrike – som de håper vil føre til et fransk-tysk/tysk-fransk Europa – er viktigere enn alliansen med USA, men ingen av dem er å finne i den nye regjeringen.

Der koalisjonsavtalen kunne ha snakket om en «EU-hær», forutser den kun «økt samarbeid mellom de nasjonale væpnede styrkene i EUs medlemsstater ... særlig med tanke på opplæring, kapasitet, intervensjoner og utstyr, slik for eksempel Tyskland og Frankrike allerede forestiller seg». For å unngå misforståelser legges det til at «det må hele tida sikres interoperabilitet med og supplering til kommandostrukturen og kapasiteten til Nato». Mer uttrykkelig erklærer avtalen noen sider seinere: «Vi vil styrke den europeiske

«Det gir prosjektet et science fiction-preg som fort kan virke lettferdig for tørre tyske generaler»

søyla i Nato og arbeide for et styrket samarbeid mellom Nato og EU.»

FCAS blir ikke engang nevnt, bare indirekte, med et språk som blir nødt til å såre franskmennenes følelser: «Vi styrker det forsvarsteknologiske samarbeidet i Europa, særlig gjennom høykvalitative samarbeidsprosjekter, og tar hensyn til nasjonal sentral teknologi samt gjør det mulig for små og middels store bedrifter å delta i konkurransen. Erstatningskjøp og tilgjengelige systemer i markedet skal prioriteres ved innkjøp for å unngå kapasitetsmangler.» Om ikke prosjektet bryter sammen på grunn av teknologiske problemer eller dragkamper om industriledelse og patentrettigheter, vil det på et eller annet tidspunkt skrinlegges på grunn av kostnadene.

Det er ikke bare SPD og FDP som er skeptiske til FCAS. Den påtroppende utenriksministeren, De grønnes forbundskanslerkandidat ved siste valg Annalena Baerbock, er en trofast atlantist av Hillary Clinton-format. Hun klarte å få innpass for sine synspunkter i hele koalisjonsavtalen. Under koalisjonssamtalene insisterte De grønne på tidlig utskiftning av Luftwaffes aldrende Tornado-flåte med de amerikanske jagerbombeflyene F-18. Tornado må ikke forveksles med Eurofighter og er Tysklands

bidrag til det Nato kaller atomdelta-takelse (nukleære Teilhabe). Det gjør det mulig for noen europeiske medlemsstater, framfor alt Tyskland, å bruke egne bombefly til amerikanske atomstridshoder, med tillatelse fra USA og under amerikansk overopp-syn (så vidt vi vet, kan ikke USA eller Nato formelt kreve at medlemsstater skal bruke atomvåpen mot en felles fiende, men medlemsstatene kan ikke bruke atomvåpen mot en fiende uten autorisasjon fra USA). Derfor fortsetter USA å ha et uspesifisert antall atombomber på europeisk, og da særlig tysk, jord.

Ledende skikkelser i SPD har nylig uttrykt tvil over hvor lurt det er å delta i atomprogrammet. USA har på sin side klagd over at Tornado-flyene, som ble tatt i bruk fra 1980-årene, begynner å bli umoderne og krever mer bekvemme reiseanordninger for sine stridshoder. De få gjenværende Tornado-flyene som fremdeles er på vingene – det sies at det er rundt et tjuetall – risikerer å miste sin (amerikanske) lisens til å drepe i 2030. Med mindre man lar programmet visne bort, som nok er det noen på venstresida av SPD vil foretrekke, kan flyene i prinsippet erstattes av franske Rafale eller tyske Eurofighter (som begge skal erstattes med FCAS i en eller annen diffus framtid). Men så

har det seg tilfeldigvis slik at for å kunne transportere amerikanske bomber, må ikke-amerikanske fly sertifiseres av USA, noe som tar tid – intet mindre enn åtte til ti år. Her kommer F-18 inn, som umiddelbart vil være i stand til å slippe løs et atomarmageddon over hvem som helst som en framtidig amerikansk president kan mene fortjener det. Det har seg også slik at F-18 ser ut til å være favoritten til det tyske militæret, som er desperate etter å bevare renomeet hos sine amerikanske idoler samt å unngå risikoen knyttet til fransk teknologisk djvelskap.

Til deres lettelse viste det seg at et raskt oppkjøp av en F-18-flåte av sjenerøs størrelse ble en av sakene som Baerbock og De grønne kjempet mest innbitt for under koalisjonssamtalene. Etter hissige forhandlinger fikk de det som de ville. I koalisjonsavtalen, med et språk som bare kan forstås fullt ut av de innvidde, erklærte partene at de «tidlig i den tjuende lovgivende perioden» – man må bruke Google for å finne ut at det er den lovgivende perioden som begynner nå – vil «kjøpe et avløsesystem for Tornado-jagerflyene» og «følge opp innkjøps- og sertifiseringsprosessen objektivt og samvittighetsfullt med tanke på Tysklands atomdelta-takelse». F-18 er langt fra billig for en pengelens regjering, og dette er enda en dårlig nyhet for Macron og hans «europaiske strategiske suverenitet». Selv om USA ikke vil få sine 2 prosent, vil de i hvert fall få selge Tyskland et anselig antall F-18-fly. Frankrike vil derimot trolig ende opp tomhendt og verken få noen EU-hær eller FCAS.

utenriks@klassekampen.no

Teksten ble opprinnelig publisert i New Left Reviews Sidecar og spanske El Salto. Oversatt av Inger Sverreson Holmes

EN HÅPEFULL, EN NØKTERN: I fire år nå har Tyskland og Frankrike diskutert et fransk-tysk jagerbombefly, Future Combat Air System (FCAS). Det er imidlertid ingen hemmelighet at prosjektet har få tilhengere i den tyske politiske klassen, skriver artikkelforfatteren. Her møtes Tysklands kansler Olaf Scholz og Frankrikes president Emmanuel Macron i Paris i desember.

FOTO: SARAH MEYSSONNIER, AP/NTB